

רשומות

הצעות חוק

5 בנובמבר 1980

1489

כ"ו בחשוון התשמ"א

צמוד

40

חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 14), התשמ"א-1980.

חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 14), התשמ"א—1980

1. בסעיף 1 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו—1955¹ (להלן — החוק העיקרי), אחרי הגדרת "קצין שיפוט בכיר" יבוא :
 "קצין מוסמך" — קצין שיפוט שהסמך אותו הפרקליט הצבאי הראשי לדון בדיון משמעתי בעבירת תנועה, כפי שהוגדרה במקודות הצבא ;"
2. בסעיף 12 לחוק העיקרי, במקום הסיפה המתחילה במלים "במנין התקופה" יבוא "במנין התקופות האמורות בסעיפים 6 ו-11".
3. בסעיף 33 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (א) יבוא :
 "אא) הטיל בית דין צבאי או בית משפט אחר, או הוטל על פי סעיפים 153א, 167, 442, 444 או 444א(ב), עונש על תנאי של פסילה מקבל או מהחזיק רשיון נהיגה אזרחי או צבאי, והגידון הורשע בעבירה נוספת תוך תקופת התנאי, יצווה בית הדין על הפעלת עונש הפסילה על תנאי ; על צו כאמור יהולו הוראות סעיף 36 לפקודת התעבורה², בשינויים המחוייבים ;
 "עבירה נוספת", לענין זה —
 (1) עבירה זהה עם זו שבשלה הוטל העונש על תנאי ;
 (2) עבירה כאמור בסעיף 153א(ג) ;
 (3) עבירה מן המפורטות בתוספת הראשונה או בתוספת השניה לפקודת התעבורה ;
 (4) עבירה אחרת שנקבעה עם הטלת העונש על תנאי."

דברי הסבר

בחוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 11), התשל"ה—1978 (ס"ה התשל"ח, עמ' 161), תוקן סעיף 6 לחוק באור פן שלגבי עבירות מסוימות פוקעת תחולת החוק תוך שנה מהיום שמבצע העבירה חדל להיות חייל, במקום תוך מאה ושמונים ימים. יש, איפוא, צורך לתקן את הסיפה של סעיף 12 לחוק כדי שתתאים לסעיף 6 בנוסחו המתוקן.

סעיף 3 מוצע להסדיר את ענין הפעלתו של עונש פסילה מותנה בידי בית דין צבאי, הן כאשר העונש המותנה הוטל בבית דין צבאי או בבית משפט אחר, הן כאשר הוטל בדיון משמעתי, והן כאשר הטילה אותו רשות מאשרת או רשות המוסמכת להמתיק ענשים.

סעיף 1 מוצע להוסיף הגדרה של "קצין מוסמך" לצורך הסדר של פסילה להתקנת רשיון נהיגה צבאי במסגרת דיון משמעתי ושל ההפעלה בידי בית דין צבאי של פסילה על תנאי, בהתאם לסעיפים 3 ו-4 להלן.

סעיף 2 סעיף 12 לחוק העיקרי ענינו עברייני ששהה מחוץ למדינה, והוא קובע לאמור :

"12. לא הוגש כתב אישום לבית דין צבאי מפני שהותו של הנאשם מחוץ לישראל, לא יבוא תומן ששהה מחוץ לישראל במנין התקופה של מאה ושמונים יום לפי סעיף 6 ושל שנה לפי סעיף 11."

1 ס"ח התשט"ו, עמ' 171; התשל"ט, עמ' 108; ה"ח 1471, התש"ס, עמ' 325.
 2 דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 7, עמ' 173.

"פסילה מקבל או מהחזיק רשיון נהיגה צבאי

153א. (א) קצין מוסמך שהרשיע חייל בעבירה של אי קיום הוראות המחייבות בצבא, כאמור בסעיף 133, שהוגדרה בפקודות הצבא כעבירת תנועה, או בעבירה לפי סעיף 136(ב)(1) או (3), רשאי, בנוסף על כל עונש אחר, לפסול אותו מקבל או מהחזיק רשיון נהיגה צבאי לתקופה שלא תעלה על שלושה חדשים.

(ב) הקצין המוסמך רשאי לצוות בפסקו כי הפסילה תזיה כולה או מקצתה על תנאי; תקופת התנאי תיקבע בפסק, והיא לא תעלה על שנתיים מיום הפסק, ולגבי חייל בשירות חובה — על שנה מיום הפסק.

(ג) מי שנפסל על תנאי ייפסל בפועל אם תוך תקופת התנאי עבר אותה עבירה שעליה הורשע או אחת העבירות המפורטות בסעיף קטן (א), והורשע בשל העבירה הנוספת תוך התקופה האמורה או לאחריה.

(ד) מי שהוטל עליו עונש פסילה בשל העבירה הנוספת והופעל נגדו עונש פסילה על תנאי, ישא את תקופת הפסילה בזו אחר זו, זולת אם מי שהרשיעו בעבירה הנוספת הורה ששתי התקופות, כולן או מקצתן, יהיו חופפות.

(ה) הוראות סעיף 157(ב), (ו) ו-(ח) יחולו, בשינויים המחוייבים, לגבי עונש פסילה על תנאי לפי סעיף זה.

(ו) בכפוף לאמור בסעיף קטן (ד), משהוטל עונש פסילה כאמור בסעיף קטן (א) או הופעל עונש פסילה על תנאי כאמור בסעיף קטן (ג) תתחיל תקופת הפסילה ביום מתן הפסק.

(ז) בחישוב תקופת הפסילה לא יבואו במנין —

(1) תקופה שבה הופסק או עוכב ביצוע העונש על פי סעיף 162;

(2) התקופה שלפני המצאת רשיון הנהיגה הצבאי של הנידון לרשות שנקבעה לכך בתקנות על פי סעיף 489א;

(3) תקופה, תוך תקופת הפסילה, שבה נשא הנידון עונש מחבוש בשל העבירה שבגללה הוטלה הפסילה או הופעלה הפסילה על תנאי."

דברי הסבר

האפשרות שרשיון הנהיגה הצבאי שלהם ייפסל בהליך משמעותי, המתקיים סמוך למועד ביצוע העבירה, תהיה גורם מרתיע, העשוי לסייע במלחמה בתאונות ובהעלאת רמת הציות לחוקי התנועה.

סעיף 4 מוצע לקבוע עונש של פסילה מלהחזיק או מלקבל רשיון נהיגה צבאי, במסגרת שיפוט עבירות תנועה ברין משמעותי. הצעה זו היא פרי המלצתה של ועדה שהוקמה בצה"ל לבדיקת אמצעים למלחמה בתאונות דרכים. לגבי רבים מהנהוגים ברכב צבאי,

5. במקום סעיף 163 לחוק העיקרי יבוא:

163. (א) חייל שהוטל עליו עונש בדין משמעתי רשאי, תוך שלושה ימים מיום שהודיעו לו את הפסק, להגיש ערר עליו לפני קצין שיפוט בכיר בדרך שנקבעה בפקודות הצבא.
 (ב) בערר כאמור ניתן לערור גם על חיוב בתשלום פיצויים שהוטל על פי סעיף 155.
 (ג) קצין השיפוט רשאי לדון בערר אף אם הוגש לאהר המועד, אם יש לדעתו טעמים המצדיקים זאת."

6. האמור בסעיף 165 לחוק העיקרי יסומן (א) ואחריו יבוא:

"(ב) היה הערר גם על חיוב בפיצויים, רשאי קצין השיפוט לבטל את החיוב או להקטין את שיעור הפיצויים."

7. במקום סעיף 202 לחוק העיקרי יבוא:

202. נשיא בית דין צבאי מחוזי או מיוחד המרכיב מותב בית דין יכלול בו שופט צבאי אחד לפחות ושופט צבאי—משפטאי אחד לפחות."

"הכללת שופט צבאי ושופט צבאי — משפטאי"

ד ב ר י ה ס כ ר

מעתי גבוהים למדי: 102.50 שקלים בסמכות קצין שיפוט וזטר ו-615.00 שקלים בסמכות קצין שיפוט בכיר. סכומים אלה מבוססים על שכר יסוד חדשי של טוראי בשירות חובה, היינו — הם צמודים למדד ועו-לים מאליהם כל שלושה חדשים.

הדרך היחידה — במסגרת הקיימת של הדין המשמי-עתי — להפחית שיעור פיצויים הנראה מופרז, או לבטל את החיוב אם התברר שאינו מוצדק, היא לבקש הפעלת הסמכות המיוחדת של הרמטכ"ל או של ראש המחוז השיפוטי על-פי סעיף 167א לחוק.

מוצע לאפשר טיפול בחיוב בפיצויים במסגרת ערר על הפסק המשמעתי, ולא רק במסגרת הסמכות להמ-תיק את העונש או את החיוב בפיצויים, ולהסמיד את קצין השיפוט הדן בערר לבטל את החיוב בפיצויים או להקטין את שיעורם.

סעיף 7 ייחודו של בית דין צבאי הוא בכך, שאת החייל הנאשם שופטים לא רק שופט מקצועי אלא גם חברים לנשק, המכירים מקרוב את חי הצבא ואת תנאיהם המיוחדים. השתתפותם של חיילים שאינם משפטנים בתהליך השפיטה היא בעלת תרומה חינוכית חשובה גם לכלל המשרתים בצבא, הן מבחינת הכרת הדין והיגיון למשמעת ולקיום חוק והן מבחינת תרומתם של החיילים השופטים לקביעת רמת ההתנהגות הנדרשת בצבא, "ולשם הדגשת האחריות המשותפת של כל המשרתים במסגרת הצבאית לגבי מה שקורה בה", דברי השופט שמגר בבג"צ 142/79 (כץ נ' נשיא

סעיפים 163 לחוק העיקרי קובע את הזכות 5 ו-6 להגיש ערר על עונש שהוטל בדין משמעתי, וזו לשונו:

"163. חייל שהוטל עליו עונש בדין משמעתי רשאי, תוך שלושה ימים מיום שהודיעו לו את הפסק, להגיש עליו ערר לפני קצין שיפוט בכיר בדרך שנקבעה בפקודות הצבא; קצין השיפוט רשאי לדון בערר אף אם הוגש לאהר המועד, אם יש לדעתו טעמים המצדיקים זאת."

סעיף 165 לחוק העיקרי מפרט את סמכויות קצין השיפוט הדן בערר, וזו לשונו:

"165. קצין שיפוט שהוגש לפניו ערר רשאי לעשות אחת מאלה:

- (1) לדחות את הערר;
- (2) לבטל את ההרשעה והעונש;
- (3) לאשר את ההרשעה ולהקל בעונש או להתמיר בו בתחום סמכותו כקצין שי-פוט, ובלבד שלא יחמיר בעונש כל עוד לא יתן לעורר הזדמנות להשמיע דברו."

חיוב בפיצויים אינו בגדר עונש, והטיפול בו בידי ערכאה גבוהה מוז שהטילה אותו מחייב הסדר מיוחד.

הסדר כזה נעשה לגבי חיוב בפיצויים בבית דין צבאי (סעיף 416 לחוק) אך לא נעשה לגבי חיוב בפי-צויים במסגרת הדין המשמעתי.

סכומי הפיצויים שניתן להטיל במסגרת הדין המש-

הסמכות בית דין ליתן פקודת מעצר או לבטלה

243. (א) הוגש כתב אישום לבית דין צבאי, תהיה הסמכות ליתן ולבטל כל פקודת מעצר על הנאשם —

(1) בבית דין צבאי לתעבורה —

(א) לשופט תעבורה או למי שמוסמך לדון כשופט תעבורה כאמור בסעיף 209ב(ב), ובלבד שלא יתן פקודת מעצר לתקופה העולה על שלושים ימים;
(ב) בכל מקרה אחר — לנשיא בית הדין הצבאי המחוזי;

(2) בערכאה ראשונה אחרת — לנשיא בית הדין ולאב בית הדין;

(3) בערכאה שניה — לשופט צבאי—משפטאי של בית הדין הצבאי לערעורים.

דברי הספר

סעיף 8 סעיף 243 לחוק העיקרי דן בפקודת מעצר של בית דין צבאי, וזו לשונו :

"243. (א) הורכב מותב של בית דין צבאי, תהיה הסמכות ליתן פקודת מעצר על הנאשם —
(1) בערכאה ראשונה — לנשיא בית הדין ולאב בית הדין;
(2) בערכאה שניה — לשופט משפטאי שבאותו מותב של בית הדין הצבאי לערעורים.
(ב) הוגש כתב אישום לבית דין צבאי לתעבורה, תהיה הסמכות ליתן פקודת מעצר על הנאשם —

(1) לתקופה שלא תעלה על שלושים יום — לשופט תעבורה או למי שמוסמך לדון כשופט תעבורה כאמור בסעיף 209ב(ב);
(2) לתקופה כל שהיא — לנשיא בית הדין הצבאי המחוזי.

(ג) תקפה של פקודת מעצר לפי סעיף קטן (א) או לפי סעיף קטן (ב) (2) יהיה עד לסיום המשפט בערכאה שבה ניתנה, אם לא בוטלה לפני כן."

התיקון העיקרי המוצע הוא קביעת אפשרות לערער על מתן פקודת מעצר או על סירוב לתיתה, ולגבי החלטה בענין זה של שופט בית הדין הצבאי לערעורים — מוצעת אפשרות של עיון שנית.

הצורך באפשרות של ערעור מתעורר מפני שלפי החוק אין אפשרות של שחרור בערובה אלא לגבי נאש-

בית הדין הצבאי מחוץ שיפוטי מרכז, פד"י ל"ג — 3, עמ' 346, בעמ' 348).

סעיף 202 לחוק העיקרי נוסח ב-1955 תוך ראיית הצורך להבטיח שבמותב בית דין צבאי בערכאה ראשונה ייכלל שופט צבאי—משפטאי אחד לפחות, נוסף לחיילים שאינם משפטאים; וזו לשון הסעיף:

"202. נשיא בית דין צבאי מחוזי או מיוחד המרכיב מותב בית דין יכלול בו שופט צבאי—משפטאי אחד לפחות, וזולת אם החליט, לאחר שעיין בחוות דעתו של פרקליט צבאי, שלא לכיל בו שופט כאמור; החליט הנשיא כך — ירשום את נימוקי החלטתו בכתב ההרכב."

בהעדר הוראה המחייבת לכלול במותב בית דין כאמור שופט צבאי שאינו משפטאי — ניתן לפי הדין הקיים, להרכיב מותב כזה על טהרת השופטים הצבאיים—משפטאים (בג"צ 142/79 הנ"ל).

התיקון המוצע בא להבטיח שבמותב בית דין צבאי בערכאה ראשונה ייכלל לפחות שופט צבאי אחד שאינו שופט צבאי—משפטאי.

הסיפה של סעיף 202 הקיים מאפשרת, במקרים מיוחדים, שלא לכלול במותב שופט צבאי—משפטאי. כיום יש מספר מספיק של שופטים צבאיים—משפטאים, ואין עוד צורך בהוראה המאפשרת שלא לכלול שופט צבאי—משפטאי במותב. על כן מוצע לבטל את הסיפה של הסעיף ולקבוע שבמותב ייכלל לפחות שופט צבאי אחד שהוא משפטאי ולפחות שופט צבאי אחד שאינו משפטאי.

(ב) תקפה של פקודת מעצר לפי פסקאות (1)(ב), (2) או (3) של סעיף קטן (א) — עד לסיום המשפט בערכאה שבה ניתנה, אם לא בוטלה לפני כן ואין בה הוראה אחרת.

(ג) על החלטה בענין פקודת מעצר בערכאה ראשונה, לרבות בבית דין צבאי לתעבורה, רשאים הנאשם או התובע לערער לבית הדין הצבאי לערעורים, אשר ידון בערעור בשופט צבאי—משפטאי אחד.

(ד) החלטה בענין פקודת מעצר שנתן שופט צבאי—משפטאי של בית הדין הצבאי לערעורים שלא בערעור כאמור בסעיף קטן (ג), ניתנת לעיון שנית, לפי בקשת הנאשם או תובע צבאי, לפני מותב של שלושה של בית הדין הצבאי לערעורים.

(ה) לנאשם הרשאי לבקש שחרור בערבות לפי סעיף 243א לא תהא זכות ערעור על החלטה בענין פקודת מעצר או זכות לבקש עיון שנית בהחלטה כאמור.

9. במקום סעיף 316 לחוק העיקרי יבוא:

316. (א) נאשם לפני בית דין צבאי רשאי לנהל את הגנתו בעצמו או —

"סניגור לפי בחירת הנאשם

(1) לבקש כי ימונה לו סניגור צבאי, וזולת אם כתב האישום הוגש בבית דין צבאי לתעבורה והדיון מתנהל שלא במעמד תובע צבאי;

דברי הסבר

כן מוצע להסדיר את הסמכות לבטל פקודת מעצר קודמת שבתוקף נגד הנאשם, הן כזו שהוציא בית הדין עצמו והן כזו שהוציא קצין שיפוט או שופט חוקר לפני הגשת כתב האישום.

הנוסח של סעיף קטן (ב) המוצע הותאם לנוסח סעיף 26(א) לחוק סדר הדין הפלילי.

סעיף 9 לחוק העיקרי דן בסניגור לנאשם בבית דין צבאי, וזו לשונו:

"316. נאשם לפני בית דין צבאי רשאי לנהל את הגנתו בעצמו או לבחור לו לסניגור אדם שאושר לשמש סניגור לפני בתי הדין הצבאיים לפי סעיף 318 ושילם באותה שנה את האגרה שנקבעה, או כל חייל שהסכים לשמש סניגור; אולם אם היה בית הדין סבור כי הדיון לפניו עלול להביא לגילוי סודות צבאיים, לא יוכל לשמש כסניגור חייל כאמור, אלא אם אושר על ידי בית הדין."

התיקון העיקרי המוצע הוא לקבוע מגבלה מטעמי בטחון המדינה לגבי הסתייעות בעורך דין בשלב שלפני הגשת כתב האישום, כמגבלה שנקבעה בסעיף 12 לחוק סדר הדין הפלילי.

מים שאינם חיילים בשירות סדיר או בשירות מילואים פעיל (סעיף 243א לחוק), ואלה, כמובן, רק מיעוטם של הנאשמים בבתי הדין הצבאיים.

במושג השנים קבלו העוסקים במשפט צבאי (שופט טים, פרקליטים, תובעים וסניגורים) לא אחת על הסרור נה של אפשרות לתקוף החלטה של בית דין צבאי בענין מעצר הנאשם בעת שההליך תלוי ועומד. על כן מוצע לקבוע אפשרות של ערעור על החלטה כאמור של ערכאה ראשונה, בו ידון שופט צבאי—משפטאי של בית הדין הצבאי לערעורים. לגבי החלטה של שופט בית הדין הצבאי לערעורים מוצע לקבוע אפשרות של עיון שנית לפי המתכונת שנקבעה לגבי החלטות בענין שחרור בערבות בבית משפט צבאי (סעיף 440ה(ג) לחוק), אלא שהעיון שנית לגבי החלטה בענין מעצר ייעשה בידי מותב של שלושה שופטים של בית הדין הצבאי לערעורים. האפשרות המוצעת של ערעור לא תעמוד לרשות נאשם הרשאי לבקש שחרור בערבות לפי סעיף 243א לחוק העיקרי.

תיקון נוסף המוצע בענין פקודת מעצר של בית דין הוא כי סמכות בית הדין להוציא תקום מיד עם הגשת כתב האישום ולא יהיה עוד צורך להמתין להרכב בת המותב (השווה סעיף 20 לחוק סדר הדין הפלילי).

(2) לבחור לו לסניגור עורך דין שאושר לשמש סניגור לפני בתי הדין הצבאיים לפי סעיף 318;

(3) לבחור לו לסניגור כל חייל שהסכים לשמש סניגור, אולם אם היה בית הדין סבור כי הדיון לפניו עלול להביא לגילוי סודות צבאיים, לא יוכל חייל כאמור לשמש סניגור אלא באישור בית הדין.

(ב) אישר שר הבטחון בכתב כי בטחון המדינה מחייב סייג זה, אדם שמתנהלת לגביו בדיקה או חקירה לפי סעיף 251 לא יהיה זכאי להיות מיוצג — בענין הנוגע למעצרו או לבקשה הקשורה בטיפול בענינו — אלא על ידי סניגור צבאי או על ידי עורך דין שאושר באישור בלתי מסוייג לשמש סניגור לפני בתי הדין הצבאיים לפי סעיף 318.

10. בסעיף 323 לחוק העיקרי, אחרי "חקירה מוקדמת" בוא "לגבי חקירת סיבות מוות". תיקון סעיף 323

דברי הסבר

בענייניו של החשוד בשלב של הכנת ההליך השיפוטי, כפי שהדבר נעשה בחוק סדר הדין הפלילי.

מוצע, איפוא, להוסיף סייג זה גם בשלב של חקירת העבירה על פי חוק השיפוט הצבאי. יצויין, כי לבאשם הפוטנציאלי שהוא חייל יש אפשרות לבחור בסניגור צבאי אשר לגביו, כמובן, אין סייג בטחוני. אכן, מוצע להוסיף בסעיף 316 את האפשרות לבקש סניגור צבאי, זולת לגבי דיון המתנהל בבית דין צבאי לתעבורה ללא השתתפות תובע צבאי.

לגבי סניגור שאושר לפי סעיף 318 לחוק — הושמט מנוסח הסעיף המוצע ציון האגרה שעליו לשלם, מכיון שזו בוטלה בחוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 11), התשל"ח—1978 (ס"ח התשל"ח, עמ' 161).

סעיף 10 סעיף 323 לחוק העיקרי מחיל את הוראות הסימן הדין בסניגוריה גם על חקירה מוקדמת, וזו לשונו:

"323. הוראות סימן זה יחולו גם לגבי חקירה מוקדמת בפני שופט חוקר, כאילו בכל מקום שנאמר "בית דין צבאי" היה כתוב "שופט חוקר".

"שופט חוקר", לפי הגדרתו בסעיף 1 לחוק, כולל הן שופט העורך הקירה מוקדמת והן שופט העורך חקירת סיבות מוות. מכהינה עניינית, ברור ששני הדין ליכים הללו דומים במהותם המשפטית, ויש צורך בייצוג צוג במהלך חקירת סיבות מוות, כשם שיש בו צורך בחקירה מוקדמת, לפחות מהשלב שבו אותר נאשם פוטנציאלי בגרימת המוות.

מאחר ובסעיף 323 נזכרת רק חקירה מוקדמת, התעורר ספק בדבר זכותו של החשוד להיות מיוצג על ידי סניגור במסגרת חקירת סיבות מוות, ומוצע להסיר ספק זה.

סעיף 12 לחוק סדר הדין הפלילי קובע, כי אם אישר שר הבטחון בכתב שבטחון המדינה מחייב זאת, לא יהיה חשוד או נאשם זכאי להיות מיוצג — אם בהליכי חקירה בעבירה ואם בהליכים לפני בית משפט — אלא על ידי אדם שאושר באישור בלתי מסוייג לשמש סניגור לפי סעיף 318 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו—1955.

מטרת הוראה זו למנוע — במקרים שהדבר דרוש מטעמי בטחון — חשיפת ידיעות כלשהן הקשורות לעבירה, לרבות ידיעות העוללות להישאב מהשלב המוקדם של הכנת ההליך השיפוטי, בפני עורך דין שאינו בעל אישור בלתי מסוייג להופיע בבתי דין צבאיים, היינו עורך דין שהוסמך, באמצעות מתן האישור האמור, לקבל ידיעות כאלה.

ענין ההגבלה בבחירת סניגור מפאת הסכנה שבחשיפת ידיעות מסוגות בפני מוסדר בחוק השיפוט הצבאי בפרוטרוט, כשמדובר באדם שהוגש נגדו כתב אישום לבית דין צבאי (סעיפים 316—323 לחוק).

לא כך לגבי ההליכים הקודמים להגשת כתב אישום הנערכים לפי חוק השיפוט הצבאי; החשוד אינו רשאי, אמנם, להיות מיוצג על ידי עורך-דין לצורך חקירת עדים במהלך בדיקת עבירה או חקירת מצ"ח (בג"צ 515/74, פד"י כ"ט — 2, עמ' 169; די"צ 13/75, פד"י ל' — 3, עמ' 617), אולם יש לזכור שעורכי דין מטפ"ל יים גם בעניינים אחרים בשלבים הקודמים לשלב של הגשת כתב האישום, וביניהם מעצרו של החשוד ובקשת לבידוק מצבו הנפשי.

כאשר מדובר בעבירה שגילוי נסיבותיה או פרטים בקשר אליה עלול לפגוע בבטחון המדינה במידה כזאת ששר הבטחון עשוי לתת לגביה אישור כאמור בסעיף 12 לחוק סדר הדין הפלילי, אשר טיבו ומטרתו הוסברו לעיל — יש צורך לסייג את בחירת עורך הדין שיטפל

"תשובת הנאשם
לאשמה"

354. (א) לא בוטלה האשמה מכוח טענה טרומית, ישאל אב בית הדין את הנאשם מה תשובתו לאשמה; הנאשם רשאי שלא להשיב ואם השיב, רשאי הוא בתשובתו להודות באשמה, לכפור בה או לכפור באשמה אך להודות בעובדות או בחלק מהעובדות, שהובאו בקשר למעשה נושא האשמה, וכן לטעון עובדות נוספות, בין אם הרדה כאמור ובין אם לאו; השיב הנאשם באחת הדרכים האמורות, רשאי בית הדין לשאול אותו שאלות ובלבד שהשאלות לא יחרגו מהדרוש להבהרת תשובת הנאשם; תגובת הנאשם יכול שתיעשה על ידי סניגורו.

(ב) הימנעות הנאשם להשיב לאשמה או לשאלות בית הדין כאמור בסעיף קטן (א) עשויה לשמש חיוק למשקל הראיות של התביעה; אב בית הדין יסביר לנאשם את תוצאות הימנעותו.

(ג) אב בית הדין יסביר לנאשם שאם ברצונו לטעון טענת "במקום אחר הייתי" — כטענה יחידה או בנוסף לאחרות — עליו לעשות כן מיד, ויסביר לו את תוצאות הימנעותו מעשות כן, כאמור בסעיף קטן (ד), והכל זולת אם ראה אב בית הדין שאין מקום לטענה האמורה.

(ד) משלא טען הנאשם מיד "במקום אחר הייתי" או שטען ולא ציין את המקום האחר, לא יהיה רשאי להביא ראיות — בין עדות עצמו ובין ראיות אחרות — כדי להוכיח טענה כאמור אלא ברשות בית הדין.

(ה) אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מזכותו של הנאשם לפי סעיף 357 לחזור בו מהודיה בנוכחותו במקום ביצוע העבירה, או לשנות מחובת הראיה שעל התביעה.

דברי הסבר

של הדין עד להכרעת הדין, להזכיר בו מתשובתו שהשיב לפי סעיף 354(ב).

366. לא זוכה הנאשם על פי סעיף 365, יסביר לו אב בית הדין כי הרשות בידו, תוך כדי פרשת ההגנה, לנהוג באחת מאלה:

- (1) לשתוק;
- (2) להשמיע את דברו ממקומו, ואם יעשה כן — לא יחקר במה שיאמר;
- (3) להעיד מדוכן העדים, ואם יעשה כן — דינו כדין עד הגנה.

בשנים התשל"ג (ס"ח התשל"ג, עמ' 224) והתשל"ו (ס"ח התשל"ו, עמ' 244) הוספו לחוק סדר הדין הפלילי — בסעיפים 136, 145 ו-145א הדנים באותם ענינים — הוראות חדשות שעיקרן אלה:

- (א) הימנעות הנאשם מהשיב לאישום עשויה להחזיק את משקל הראיות של התביעה;
- (ב) טענת "אליב" על הנאשם לטעון מיד עם

סעיפים הסעיפים בחוק השיפוט הצבאי, המסדירים 11-14 את ענין תשובת הנאשם לאישום ואת ענין עדותו במסגרת פרשת ההגנה, מורים כמפורט להלן:

354. (א) לא נטענה טענה טרומית, או נטענה ונדונה הטענה ובית הדין לא ביטל את האשמה — ישאל אב בית הדין את הנאשם אם הוא מודה באשמה ואם לאו.

(ב) הנאשם יכול להשיב לשאלה זו אחת מאלה:

- (1) שהוא מודה באשמה;
- (2) שהוא כופר באשמה;
- (3) שהוא כופר באשמה, אך מודה בעובדות, או בחלק מהעובדות, שהובאו בקשר למעשה שהוא נושא האשמה.

356. לא השיב הנאשם לשאלת אב בית הדין לפי סעיף 354 — רואים אותו כאילו כפר באשמה.

357. ברשות בית הדין רשאי הנאשם, בכל שלב

366. (א) לא זוכה הנאשם על פי סעיף 365, יסביר לו אב בית הדין כי הרשות בידו לנהוג באחת מאלה:

(1) להעיד כעד הגנה, ואז יהיה עשוי להיחקר חקירה שכנגד;

(2) להימנע מהעיד.

(ב) אב בית הדין יסביר לנאשם את תוצאות הימנעותו מהעיד, כאמור בסעיף 366א.

(ג) נאשם שבחר להעיד יעיד בתחילת ראיותיה של ההגנה; אולם רשאי בית הדין, לבקשתו, להתיר לו להעיד בשלב אחר של פרשת ההגנה.

366א. הימנעות הנאשם מהעיד עשויה לשמש חיוק למשקל הראיות של התביעה וכן סיוע לראיות התביעה במקום שדרוש להן סיוע, אך לא תשמש סיוע לצורך סעיף 11 לחוק לתיקון דיני הראיות (הגנת ילדים), התשט"ו-1955.³

ד"ר הנאשם

שתיקת הנאשם

דברי הסבר

רט בדברי ההסבר להצעות החוק לתיקון חוק סדר הדין הפלילי (ה"ח התשל"ב, עמ' 77; ה"ח התשל"ד, עמ' 84), וחסרונם מורגש היטב בבתי הדין הצבאיים.

על כן מוצע לתקן את הוראות חוק השיפוט הצבאי ולהשוותן לאלה שבחוק סדר הדין הפלילי, היינו — לקבוע כי הימנעות הנאשם מלהשיב לאשמה עשויה לחזק את משקל ראיות התביעה, ולבטל את ההוראה שדיו שתיקה — ככפירה.

יחד עם זאת מוצע להשאיר בעינה את הוראת סעיף 355 לחוק, שלפיה כאשר הנאשם צפוי לעונש מוות, יראוהו מראש ככופר באשמה, בלי שיידרש להשיב עליה. כן דרוש תיקון האיזכור של סעיף 354(ב) בסעיף 357.

עוד מוצע לקבוע כי טענת "אליבי" יש לטעון מיד, וכן לבטל את הודעת הנאשם ממקומו, שעליה אינו בחקר חקירה שכנגד, ולקבוע כי הימנעות הנאשם מלהעיד על ההגנה עשויה לשמש סיוע לראיות התביעה, בכפוף למגבלה שנקבעה בחוק סדר הדין הפלילי.

פתיחת המשפט, ולא — לא יוכל להעלותה לאחר מכן אלא ברשות בית המשפט;

(1) הימנעות הנאשם מהעיד כעד הגנה, כלומר לכפוף עצמו לחקירה נגדית, עשויה לא רק לחזק את ראיות התביעה אלא אף לשמש סיוע, במקום שזה נדרש, פרט לסיוע הנדרש לפי סעיף 11 לחוק דיני העונשין (הגנת ילדים), התשט"ו-1955.

לעומת החרושים הללו בחוק סדר הדין הפלילי, הבאים לסייע לגילוי האמת אל מול תופעות של פשע מתוחכם, נותר הדין על פי חוק השיפוט הצבאי כפי שהיה לפני תיקון חוק סדר הדין הפלילי.

חוק השיפוט הצבאי הוא קודקס סגור של סדרי דין ומהווה "דין מיוחד" בכל הנוגע לסדרי הדין בבתי הדין הצבאיים; יש ספק אם הוראות אלה יכולות לחול בבתי הדין הצבאיים בהעדר הוראה מפורשת בחוק השיפוט הצבאי. החרושים האמורים שבחוק סדר הדין הפלילי חיוניים לגיהול יעיל ותיקין של משפט פלילי, כפי שפיר

3 ס"ח התשט"ו, עמ' 96.

15. במקום סעיף 426 לחוק העיקרי יבוא:

"חזרה מערעור
426. מערער רשאי לחזור בו מערעורו, חוץ מערעור על פסק דין המטיל עונש מוות, אולם משנסתיימו טענות בעלי הדין לא יחזור בו אלא ברשות בית הדין."

16. במקום סעיף 541 לחוק העיקרי יבוא:

"תחולת חוק העונשין
541. פרק ו' לחוק העונשין, התשל"ז—1977, לא יחול על ענין שחוק זה חל עליו, אולם —

- (1) סעיף 63 לאותו חוק יחול הן לגבי עבירות צבאיות והן לגבי עבירות שאינן עבירות צבאיות, אך לא יחול על גידון שהוא חייל בשירות חובה;
- (2) סעיפים 35, 36, 40, 41, 42, 61 ו-62 לאותו חוק יחולו לגבי עבירות שאינן עבירות צבאיות."

דברי הסבר

(חוקת השיפוט התש"ח), התש"ח—1948, כאילו נכנס סעיף זה לתוקפו עם תחילתו של חוק לתיקון קונו דיני העונשין (דרכי ענישה), התשי"ד—1954.

התיקון העיקרי המוצע בסעיף זה הוא להסמך בית דין צבאי להטיל קנס בשיעור פי ארבעה משווי הנזק או טובת ההנאה שהושגו בעבירה, במקביל לסמכותו של בית משפט אזרחי לפי סעיף 63 לחוק העונשין, התשל"ז—1977, כפי שתוקן בחוק העונשין (תיקון מס' 9), התש"ם—1980 (ס"ח התש"ם, עמ' 60). עונש זה מתאים לעבירות כמו שוחד או מעילה בכספים במסגרת מילוי תפקיד בצבא וכן לעבירות ברכוש צבאי.

התיקון יבוצע על ידי סעיף 63 לחוק העונשין ייקבע כהוראה שתחול הן לגבי עבירות צבאיות והן לגבי עבירות שאינן צבאיות. התיקון לא יחול על גידון שהוא חייל בשירות חובה, כי אין זה סביר להטיל קנס בשיעור כזה על חייל בשירות חובה. עונשו של חייל בשירות חובה שעבירתו גרמה נזק ניכר או נעברה למען טובת הנאה, ימצא ביטוי בתקופת המאסר שתורטל עליו, בעוד שבתחום הקנס מוצע להסתפק לגבי בשיעור הקנס הרגיל.

התיקונים הנוספים בסעיף הם תיקונים טכניים של אזכורים, בעקבות שינוי מספרי הסעיפים המאוזכרים, תחילה בחוק דיני עונשין (דרכי ענישה) [נוסח משולב], התשל"ל—1970, ולאחר מכן בחוק העונשין, התשל"ז—1977, בהתחשב בתיקון מס' 9 לחוק זה שהתקבל לאחרונה (ס"ח 959, התש"ם, עמ' 60). כן מוצע לבטל את סעיף קטן (ב), שכיום אין בו צורך עוד.

סעיף 15 סעיף 426 לחוק העיקרי מורה לאמור:

"426. מגיש ערעור רשאי לבטלו עד לתחילת הדיון בו, חוץ מערעור על פסק דין המטיל עונש מוות."

לעתים מהברר, לאחר תחילת הדיון, שאין מקום לערעור ומן הראוי לבטלו. לפי הדין הקיים אין אפשרות לעשות כן, ובמקרים כאלה הערעור נדחה, בדרך כלל, בלי שנדון למעשה לגופו, במקום שיבוטל. יצוין כי ההוראה המקבילה בחוק סדר הדין הפלילי (סעיף 187) מאפשרת למערער לבטל את ערעורו, כל עוד הוא נדון, אך אם ביקש לעשות זאת לאחר תום טענות בעלי הדין, זקוק הוא לרשות בית המשפט. מוצע להגביל הוראה זוהי במערכת השיפוט הצבאי, תוך שמירת הסייג הקיים כיום לגבי ערעור על פסק דין המטיל עונש מוות.

סעיף 16 סעיף 541 לחוק העיקרי דן בתחולת חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה), התשי"ד—1954 (כיום — פרק ו' לחוק העונשין, התשל"ז—1977), במערכת השיפוט הצבאית:

וזו לשון הסעיף:

"541. (א) חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה), התשי"ד—1954, לא יחול על ענין שחוק זה חל עליו, פרט לסעיפים 1 עד 5 ו-7 עד 11 לאותו חוק שיחולו לגבי עבירות שאינן עבירות צבאיות.

(ב) סעיף זה יחול גם לגבי תקנות שעת-חירום

17. לאחר סעיף 549 לחוק העיקרי יבוא:

549 א. מצא נציב הקבילות שקבילה מעוררת על פניה חשד שנעברה עבירה, רשאי הוא להעביר את הקבילה, כולה או מקצתה, לפרקליט הצבאי הראשי.

"העברת קבילה לפרקליט הצבאי הראשי"

דברי הסבר

לתקירת מצ"ח. במקרים כאלה נוהג נציב הקבילות להעביר את החומר ישירות לטיפול הפרקליט הצבאי הראשי כדי לזרז את נקיטת הצעדים המתחייבים לפי החוק במקרה של חשד כי בוצעה עבירה (הגשת תל"ג, מינוי קצין בודק או תקירת מצ"ח).

לפי הנוסח הקיים של החוק אין נציב הקבילות רשאי, מבחינה פורמלית, לנהוג כך בקבילה על מקרה שטרם הוחל לגביו בהליכי תקירה או בדיקה, ומוצע להעניק לו, בהוראה מפורשת, סמכות לעשות כן.

סעיף 17 יש מקרים שקבילה המוגשת לנציב קבילות החיילים מעלה, על פניה, חשד שמדובר בעבירה בעלת גוון פלילי מובהק, כגון גניבה או תקיפת. כאשר הוגשה תלונה בשל העבירה או מונה לגביה קצין בודק או שופט חוקר, מנוע נציב הקבילות מלטפל בקבילה, מכוח סעיף 548(7) לחוק.

אולם יש מקרים מסוג זה שבהם החייל קובל לנציב הקבילות בלי שמפקדו יודע על המקרה, ואילו ידע — יש להניח שהיה ממנה קצין בודק או מעביר את המקרה

